

كشانه وه له غه ززه و خه ونى پيكهاتنى دهوله تى فه له ستينى !

خه سره و سايه

k.saya@ukonline.co.uk

كشانه وهى هيزه كانى ئيسرائيل له ناوچهى غه ززه يه كيك له گرنترين رووداوه سياسى يه كانى چهنرؤژى رابردوى رؤژههلاتى ناوهراسته. بهدواى 35 سال له داگيركارى، سه رنجام دهوله تى ئيسرائيل سياسه تى دهستكيشانه وهى خؤى له ناوچهى غه ززه و گيرانه وهى بؤسه ر دهسهلاتى خؤجى فهله ستينى يه كانى بهريوه برد. بهپى نهخشه يه كه حكومه تى شارؤن دهستى بؤبردوه نزيكه 25 كه مپى دهستكرد كه زياتر له 9هزار دانيشتووى هينراوى ئيسرائيليان له خؤگرتووه ههله وشاندؤته وه وگواستراونه ته وه بؤ ناوچه كانى تر. له بهرامبه ر ئه م ههنگاوهى حكومه تى شارؤندا سه رتا جورج بؤش و دواتريش وه زيرى ده ره وهى برى تانيا، جاك سترؤ هه ريه كه يان پيشواى گه رميان له م ههنگاوه راگه ياند و به ريگايه كه بؤ ناشتى له رؤژههلاتى ناوهراستدا ناسانديان. له لايه كى تريشه وه ولاتانى

دهوربه ر له وانه ميسر و ئه رده ن جگه له ده ربيرنى ره زامه ندى، ئه وه يان راگه يان كه ناماده ن بؤ پاراستنى ئه منيه تى ئيسرائيل هيزه كانى خؤيان بؤ هاوكارى فهله ستينى يه كان بنين و له سه ر هيله كانى ته ماس به شيوه يه كى كاتى جيگيرى به كن. له فهله ستينيشدا محمود عه باس سه رؤكى دهسه لالتى خؤجى، ئه م رووداوهى به ههنگاويك بؤرژگارى ته واوى ناوچه داگيركاراوه كانى و پيكه ينانى دهوله تى فهله ستينى ليكدايه وه و ريكخراوى هه ماس وجيهادى ئيسلاميش وه كه دهستكه وتيكي مقاومه ت شادى بؤگيرا. بهلام به پيچه وانه وه له ناوخؤى ئيسرائيلدا ئه م رووداوه بووه مايه ي شه پؤليك له ناره زايه تى ئيسرائيلى يه كان به رووى حكومه تى شارؤندا كه حيزبى ليكؤد ودهستو تا قمى راست و فاشيستى مزه به ي تيايدا چالكن. ئايا ئه م رووداوه ده توانى ههنگاويك بيت بؤبهديهاتنى خه ونى فهله ستينى يه كان له پيكه ينانى دهوله تى سهر به خؤ وگه رمبوونه وهى جار يكي ترى پرؤسه ي ناشتى له رؤژههلاتى ناوهراستدا؟

كشانه وهى و چؤلكردى كه مپه كان ئاكامى كام بارودؤخ:

دهستبردى حكومه تى شارؤن بؤسياسه تى كشانه وهى هيزه كانى له ناوچهى غه ززه و چؤلكردى ژماره يه كه كه مپه كان راسته وخؤ ئاكامى كؤمه له فاكؤور يه كه راسته وخؤ له بارودؤخه كانى ئيستادا هاتونه ته پيشه وه. بارودؤخ له له عيراق و دريژه كيشانى جهنگ و ناناراميه كه هيزه كانى ئه مريكاى له گيرؤو و قه يرانيكى بيئاسؤدا راگرتووه، فاكؤور يه كه تاديت فشاره كانى ئه مريكا و هاوپه يمانانى له رؤژئاوا له سه ر حكومه تى شارؤن بؤ ئالؤگور پيدانى ريه لى سياسى و عه سكه رى له بهرامبه ر فهله ستينى يه كاندا توند ده كاته وه. به تايبه تى بهدواى رووخانى رژيمى به عس و ناماده بوونى هيزه كانى ئه مريكا له عيراق له كاتيكدا كه ههنگاوه كانى پرؤژه ي "نهخشه ي ريگا" ناچنه پيشه وه راسته وخؤ رابه ريتى ئه مريكا ده خاته ژير پرسپاره وه و ته واى سياسه ته كانى له ناست ناوچه كدا له گه له تهنگانه به ره ورووداكا ته وه، حاله تى كى ئاواش بؤ ئه مريكا قابيلى قبول نى به و به پيوست ده كاته ئه وهى كه حكومه تى شارؤن ناچار يكات به دهستبردى بؤكؤمه له ههنگاويك كه بزواندى بارودؤخه كان و پيكه ينانى ئالؤگور يه كه سياسه تى ليكه و يته وه. له پال ئه مه دا ههستكردى دهوله تى ئيسرائيل به گؤشه گيرى له سياسه تى ده ره كى دا و به تايبه تى له بهرامبه ر دهوله تانى رؤژئاوا دا له سه ر دروستكردى "ديوارى جياكرده وهى ناوچه كان" و پيكه ينانى "زنجره ي كه مپى نوى"، تاده كات به دهستبردى سيستماتيك بؤسياسه تى كوشتن و تيرؤر و كاوكردن و دارمانى مال و شوينى فهله ستينى يه كان و سه لماندى هه مو ئه مانه ش له دادگاى "لاهاى" دا وه كاريك كه پيچه وانه ي ياسا نيوده وله تى يه كانه، حكومه تى شارؤنى له فه زايه كى گؤشه گيرى ديبلؤماسيدا راگرتووه. بهلام ئه مانه به ته نها هيشتا هه مو ئه و بارودؤخه ناخويننه وه كه حكومه تى ئيسرائيلى ناچار به دهستبردى به كشانه وهى هيزه كانى كردوه، فاكؤور يه كى تر له م نيوه دا به ئالؤگوره نيوخؤى يه كانى كؤمه لگاى ئيسرائيل و كيشمه كيشى نيوان فهله ستينى يه كان و حكومه تى شارؤن ده گه ر يته وه. سياسه تى 35 ساله ي دهوله تى ئيسرائيل له پينا و كؤنترؤلكردى ناوچه داگيركاراوه كان و داينكردى ئه منيه تى كى ئه كيد له سه ر حسابى تهريك هيشتنه وهى لايه نه فهله ستينى يه كان، نيشانه كانى بنبه ست و بيئاكامى خؤى له ده وه ريه كدا هينا وه ته پيشه وه كه دهوله ت مى بؤقه يرانيكى ئابورى و كه مى سه رمايه ناوه. هاوكات نيگه رانيه كانى حيزبى كارگه رانى ئيسرائيل له سه ر گرفته كانى ئيستاي دهوله تى ئيسرائيل و هينانه دى "پرؤسه ي ناشتى"، خه ريكه حكومه ته ئيئيتلافى يه كه ي شارؤن له به رده م ليكتران دانده نى. ئه مانه بؤ دهوله تى كه به رده وام حاله تى جهنگ و ميليتاريزمه كردن تيده په رينى، ناتوانى له سه ر سياسه تى كى پايه دار و مسؤگه ر ههنگاوه كانى رابگرى. نمونه ي ئه م واقيعيه ته له شارى غه ززه دا به رجه سته يه. شارى كه دانيشتوانه كه ي نزيكه ي يه ك مليون و نيوده بى و به خاترى چهن دهه زارى يه كه له دانيشتوانى هينراوى ئيسرائيلى كه يه كه له سه ر پينجى خاكى شاره كه يان كؤنترؤلكرده وه، ته واوى شاربان به قيمه تى سه رمايه و مه سروفاتى كى خه يالى بؤ خراوه ته ژير چاوديرى يه وه. چه كه وته قه مهنى، ته له به ندردى، سه دان نوقته ي چاوديرى كردن و خالى پشكنين به هه زاران سه رباز و تانكه وه، نامرازى ئه له كؤرؤنى و كاميرايى چاوديرى كردنى رؤژانه، تا هه زاران پؤليسى ئه منى و ناوخؤى، ئه مانه

هه موویان به خاتری ئەمنیەتی بەردەوام بۆ ژمارەییەکی کەمی دانیشتوانی ئیسرایلی، ویکیهینانی جەهەنەمیک کەهەرگەر ناتوانی تەحمول بکری، بۆ زیاتر لە ملیۆنیک و 300 ھزارکەس، دەکاتە کردەویەکی مەحال کەبتوانی لەسەردەمی قەیرانی ئابووری و دەولەتیکی گۆشەگیر لەسیاسەتی دەرکیدا دریزەیی پێبدری. فاکتۆریکی تریش کەلەمنیووەدا خۆی زیاد دەکات بریتی یە لە زیادبوونی ریزەیی دانیشتوانی فەلەستینی و چریوونەوێ لەچاو نفوزی دەولەتی ئیسرایلیدا، لەحالیکی کەلەو پەری بیمافی و سەرکوت و بیدەرەتانییدا ژیان بەسەردەبەن فرسەتی ئەوێ داوێ تە دەست ھیزە فەلەستینی یەکان کە بەردەوام مەنقەزەکانی کاری خۆتەقاندنەوێ و پەلاماردان بدۆزێنەوێ و ھەموو نەخشەییەکی ئەمنی ئیسرایلی یەکان لەگەل شکستدەبەرێ روبەنەوێ. بەم حالەوێیە کە لەسالی رابردوودا زیاتر لە 6000 ھزار رۆکیتی فەلەستینی خۆی کیشاوە بەو کەمپانەدا کە ئیسرایلی یەکان تیدا نیشتەجین و سەدان کردەوی سەربازیش لەدژی ھیزەسەربازی یەکانی ئیسرایل بەریوەبراوێ. ئەمانە ھەموویان شاری غەزەیان بەیەکیک لەخالە لاوازەکانی حکومەتی شارۆن گۆریووە، کەلەمیژە بۆتە جیگای تیرامان و قسەوباسی نیو کیتلە سیاسی یەکانی دەولەت.. بەلام دەستبەرداریووەنی غەزە بی مەرام و بی سیاسیەتیکی ئیستراتیژی نی یە.

سیاسەتی یەک لایەنە و ئیستراتیژی شارۆن:

سیاسەتی دەستکیشانەوێ لەغەزە لەبەنەرەتەوێ پڕۆژەیی حیزبی کارگەرانی ئیسرایل بوو کە شارۆن لەسالی 2001دا موخالەفەتی توندی لەبەرامبەردا دەربری و بەمھۆیەوێ توانی دەورەیی ئینتخابات بباتەوێ و بەرەو گرتنی جەلوی دەسەلات ھەلکشی. بەلام بۆچی شارۆن لەئیسنادا تەسلیم بەگرتنی کیشانەوێ ھیزەکانی خویی و چۆلکردنی غەزە بوو؟

مەرگی عەرەفات و گرتنی سەرۆکیەتی دەسەلاتی خۆجی فەلەستینی یەکان لەلایەن محمود عەبباسەوێ، دەرگایەکی گەورەیی لەبەردەم ئیستراتیژی حکومەتی شارۆندا کردەوێ بۆخوقوتارکردن لەو بەلینانەیی کەلەچوارچیوێ "نەخشەیی ریگا" و پڕۆسەیی ناشتی دا ئیمزای لیدابوو. ئیستا شارۆن یەک لایەنە و بەبی گەرانەوێ بۆ دانوسان و پەیرەوێکردن لەبەندەکانی "نەخشەیی ریگا"، خەریکی چۆلکردنی غەزەیی. لەمبارەوێ بریارنەیی نە ریکەوتنیک و پڕۆسەییەکی ناشتی لەئارادابیت، وەنە بریاریری پیکینانی دەولەتیک بۆفەلەستینی یەکان لەگۆردابیت، تەنانەت بریارنەیی ئەم ھەنگاوە بیته مایە راکرتنی شەری فەلەستینی یەکان و مقاوہەتیک کەلەئارادایە. لەیەک و تەدا غەزەیی ئیستا کەنارەکانی "سینا" نی یە کەبەدوای گری بەستی "ریکەوتن نامەیی سینا" ی نیوان میسر و ئیسرایل چۆلکراییت، بەلکو ئەمە ھەنگاویکی سیاسی و یەکلایەنەییە حکومەتی شارۆنە کە یەکیک لەگۆشە میحوەری یەکانی ئیستراتیژی ئەم دەورەییە دەولەتی ئیسرایلیدا جیگای ھەیی.

لەچەند سالی رابردوودا بەحوکمی واقعیەتەکانی پیشوو کەئامازەمان پیدای غەزە بەناوچەییەکی فەری لەسیاسەتی ئیسرایلیدا گۆرداروێ، چۆلکردنی غەزە لەباری تاکتیکی یەوێ بۆ حکومەتی شارۆن راکرتنی پشتیوانەیی ئەمریکا و گەشائەوێ نفوزی سیاسی ئەوێ لەوولاتانی ئەورپادا، تا حکومەتەکی لەو گۆشەگیرییەیی ئیستا دەرزابکا کەتیی کەتووێ. لەلایەکی تریشەوێ دەستبەردن بۆکشانەوێ لەناوچەیی غەزە لەسەر بناغەیی خۆقایمکردنی دەولەتی ئیسرایلە لەناوچەکانی کەناری خۆرئاوای فەلەستیندا و بەھیزکردنی "پشتینەیی سەوز" ی ئەمنی و ناوچە ئەسلی یەکانی یەتی، کەراستەو خۆ کۆمەک دەکات بەرەھاکردنی حکومەتی شارۆن لەمەسرفات و سەرما یەکی جەنگی کەلەغەزەدا بەکاری بردوێ. کاریکی ئاوا بەکردەوێ پیکینانی دەولەتی فەلەستینی نامومکین دەکا. بەپێچەوانەیی خەونی حەماس و ریکخراوی نازادبخواری فەلەستینەوێ، چۆلکردنی غەزە بەچەقەبەستنی نفوز و جیگیرکردنی چەندین کەمپی تازە و نیشتەجیکردنەوێ دانیشتوانی ئیسرایلی یە لە کەناری رۆژئاوا و رۆخی ئەردەندا، کەبەمەش دەلاقەیی سوکانی و عەسکەری لەبەردەم ھەرپڕۆژەییەکا پیکدینی کەبتوانی ناوچەیی فەلەستینی یەکان پیکەوێ گری بداتەوێ و دەولەتیان لیبیکبەینی. کاریکی ئاواش چەند دەستکەوتی سیاسی و ئەمنیەتی بۆ شارۆن و حکومەتەکی دینی تە دی، یەکە میان ئەوێ کە ھیزەکانی خۆی لەناوچەکانی داگیرکراوەکانی نزیک بە "ھیلی سەوز" بەھیزتر و بەتەکلیفەیی کەمترەوێ رادەگری و دووھمیش خودی چۆلکردنی غەزە کەبەتەبیعت دەکەوێتە دەست سەرۆکیەتی محمود عەبباسەوێ ئەو فرسەتە دەدات بەشارۆن تالەژیر ناوی ئەمنیەتی ئیسرایل و بنبرکردنی تیروریزەدا شەرت و مەجی خۆی بخاتەرۆ، لەوانە داواکردن بۆ چەک کردنی حەماس و بەشەردانی گروپە فەلەستینی یەکان لەبەرامبەریەکا. بەلام ئەمە ھیشتا ناتوانی ھەموو گۆشەکانی ئیستراتیژی ھاتنە مەیدانی یەک لایەنەیی حکومەتی شارۆن لەچۆلکردنی غەزەدا بەیان بەیان بکات، لایەنیکی ئەم سیاسیەتە خودی پیکھاتی حکومەتی ئیستا و ئینتیلافا تیکە کەشارۆن ناتوانی بەحسابیان نەھینی. نیگەرانی لەریزەکانی حکومەت و ھەرەشەیی چوونەدەرەوێ حیزبی کارگەرانی ئیسرایل لەکابینەیی شارۆن، تافشارەکانی خوارەوێ کۆمەلگا و داواکاری بۆ دەرزابکردنی ژیان خەلکی لەکوشتن و تیرور و ھەلومەرجی دلەراوکی، کەروژانە ئارامی لەھەمووان بریوێ، حکومەتی شارۆنی ناچارکردوێ بەھەنگاویک بۆ خاوەکردنەوێ بارگرتنی یەکانی ناوخی، بەتایبەتی کە ھەلبژاردنەکانی داھاتوو بەریوێ. لەم بارەوێ شارۆن نامادەیی دەستکیشانەوێ لەناوچەییەکی فەرامشکراوی وەک "غەزە" بەخالیکی ئیستراتیژی خۆی بگۆری. ئیستراتیژی یەک بەبی ئەوێ ھیی خزمەتگوزاری یەک بەفەلەستینی یەکان پیکشەش بکا و یەکلایەنەش لەمیداندا گرووی ھەلبژاردنەکان لەئیسرایلیدا بباتەوێ.

داھاتووی حکومەتی شارۆن:

بیگومان ئیستراتیژییکه که شارون له کشانه وهی غه زه دا به دهستی به وه گرتوه، به بی ریگری و به به ربه رست ناتوانی بچیته پیشه وه، سهره کیتزینی ئەو به ربه ستانه ی که هه ره شه له داها تووی حکومتی شارون و هاتنه وه سهرکاری دهکات، خودی کیشمه کیشه کانی نیو حیزبی لیکۆد و رهوتی سهره لدانی ناسیونالیزمی توند ره وهی ئیسرائیلییه.

چۆلکردنی که مپه کانی غه زه که هاوکاتبوو له گهل سهره لدانی شه پۆلیک له ناره زایه تی و خۆپیشاندان و مانگرتن ئەک هه ره له نیو دانیشتوانی که مپه چۆلکرا وه کان و خه لکی ئیسرائیلی دا، به لکو له نیوکابینه ی حکومت و ده زگا کانی دهوله تدا، ریگریه کی گه وه ری رو به رووی شارون کردۆته وه. هه لکشان و په ره گرتنی رهوتی فاشیستی و توند ره و میلی و مه زه به ی، له نیو حیزبی لیکۆد و ئیسرائیلییه کاند، که ناتانیا هو ی وه زیزری دارایی به ره و ده ست له کار کیشانه وه بردوه، هه ره شه یه کی گه وه ری له به رده م حکومتی شاروندا هینا وه ته پیشه وه. ئیستا ئیتر ئەوه فه له ستیزی به کان نین که له به رامبه ر شارون دان، به لکو ئەوه راست و فاشیسته کانی ناو حیزبی لیکۆد خۆیه تی که شارون ره به ری به کی به ده سه ته وه یه و خه ریکه هه ره شه کانی خۆی توند ده کاته وه. بناغه وریشه کانی ئەم دیارده یه له کو ی دایه؟

چۆلکردنی ناوچه یه ک که دانیشتوانه که ی هه ژارتین و بی نه واترین که سانیک پیکدینی که له خودی فه ره نه گی دهوله تی ئیسرائیلدا به ئینسانی پله سیه م و چوارم به حساب دیت، دانیشتوانیک که له ریزی پیشه وه ی قوربانیه کانی جهنگ و تیرۆر و کوشتاردا را وه ستاون، دانیشتوانیک که ریژه ی نه خوینده واری و بیکاری تیایدا له هه موو شوینیکی تر زیاتره و ته نانه ت وه که سانی نامۆ به شاریک خۆیان بنویزن چون ده توانی بیته سه نته ری ناره زایه تی و هیزیک بۆ ناچارکردنی دهوله ت؟ نایا باشتزینی به ئیسرائیلییه کانی نیو که مپه کانی شاری غه زه به چۆلکردنیان گولبارانی سهر بازه کان بکه ن تانه وه ی یاخی بوون و مانگرتن رابگه یه نن؟ به راستی حیکمه تی سهره لدانی ئەم دیارده یه له چی پدایه؟!

وه لامیک به م پرسیارنه هه ر لیکۆله ره وه یه کی به ویزدان ده با ته وه سهرئه وه ی که بلیی فه ناتیزم و ده مارگیری ئاینی و قهومی که خودی حیزبی لیکۆد و شارون به ره مه یه نه روو رابه ری ته تی، تاکه سهرچا وه ی دیارده یه کی له م با به ته یه. ئیستا ئیتر رۆشنه که ئەو ره گه زه یه رستی و ناسیونالیزمی توند ره و و ئه وفاشیستی به مه زه به یه یه که له به رامبه ر فه له ستیزی به کاند دروستکرا و په ری پیدار، ئیستا یه خه ی حکومتی شارونی گرتۆته وه..

به پیچه وانه وه هه نگاوی چۆلکردنی غه زه ناتوانی بۆه یچ لایه ک ناشتی و ئارامی بهینی، به تایبه تی که هیشتا فاکتۆری ئەوه له گۆردایه که نه ک هه ر چاره نویسی حکومتی شارون به لکو ژیان و ئەمنیه تی ناوچه که به ده ست راست و فاشیزمی قهومی و مه زه به یه وه چ ئیسرائیل و چ ناوچه که به خوین و پیکدادانیک گه وه دا بکیشی. پریشکه کانی ئەم داها تووه هه ر ئیستا له کیشمه کیشه کانی نیو خۆی حیزبی لیکۆد و هه نگا وه کانی ناتانیا هو دا به رجه سه ته یه.

دهوله تی فه له ستینی پرۆژه یه کی ناتا وه:

پیکه اتنی دهوله تی فه له ستینی، پرۆژه یه کی ناتا وه و جیما وه. به پیچه وانه ی ته بلیغاتی رۆمانسانه ی ریکخراوی رزگاری خوازی فه له ستین و هات و هاواری پۆپۆلیستی و گیرانی شادی، گروپه کانی حه ماس و جیهادی ئیسلامی یه وه، چۆلکردنی غه زه ئەک به قازانجی خه ونیک نییه که فه له ستیزی به کان به چاره سه ری کیشه ی خۆیانی ده زانن، به لکو راپیچدانی په یوه ندی نیوان فه له ستیزی به کان و حکومتی ئیسرائیل و گشت ناوچه که یه بۆده وه ره یه کی تازه له جهنگ و کیشمه کیشی خویناوی که هیچ ئاسۆیه کی له به رنی یه. بریارنی یه هه ردوا ی 35 سال ئیسرائیل پارچه زه وی یه که بۆفه له ستیزی به کان بگیری ته وه، ئەویش به و حاله وه که ناوچه یه کی تر له نیو چه قبه ستنی سهر باز و تانگ و که مپه کاند رابگری. بریارنی یه چاره نویسی خه لکی فه له ستینی که رۆژانه له نیو ده ریای کوشتن و گه مارودان و کاولکاری و ریگه به ستن و دیوار دروستکردن و ژیرپینانی هه موو ماف و نازادی یه کدا، رابگیری و به چۆلکردنی پینچ یه کی خاکی شاریک داها تووی بنه خشیندریت.. سیاسه تیکی ناوا زۆرتتر فریاگوزاری شارون و بۆرژوازی و راستی کۆمه لگای ئیسرائیلیه، که ئەمریکا و ئه وروپاش له سه ر خوانی دانیشتوون.

خه لکی فه له ستین و ناشتی له رۆژه لاتی ناوه راست ده بی له م بازنه یه و کایه ی حکومتی شارون و فاشیزمی مه زه به یی قهومی ئیسرائیل و ئەمریکا و دهوله تانی رۆژ ناوا بیته ده ری. ئەوه به ره ی نازادیخا و ئینسان دۆست و سکۆلاری نیو کۆمه لگای ئیسرائیلیه که به پله ی یه که م بۆبه دیه نانی ئارامی کۆمه لایه تی بی نه مه یدانه وه و چاره نویسی فه له ستین و خه لکی ناوچه که له گه مه ی شارون و بۆرژوازی ئیسرائیل ده رکیشن. بریاردان له سه ر دهوله تیکی فه له ستینی که ماف و ئیختیاراتی یه کسانی له گهل دهوله تانی ناوچه که دا هه بی، ته نها ریگای کوزاندنه وه ی ناگریکه که سه ریکی به ده ست ئیسلامی سیاسی و ناسیونالیزمی فه له ستینی به وه یه و سه ره که ی تریشی له ده ست شارون و لیکۆد و فاشیزمی قهومی و مه زه به یی ئیسرائیل دایه.